

Ney nasıl bir sazdır ve ne zaman ortaya çıktı?

«Ney çalmaya heves eden kimsenin her şeyden önce kulak duygusu olmalıdır. Türk musikisinde bulunan sesleri duyamayan insan bu sazi çalamaz.» **HAYRİ TÜMER**

Uzun yıllar Ankara Radyosu programlarında dinlediğimiz ünlü Neyzen Hayri Tümer.

NÂY, —yahut dilimizde kullanıldığı şekilde «Ney»— vaktiyle Fırat ile Dicle nehirleri arasında yaşayan ve devirlerinde yüksek bir medeniyet seviyesine ulaşmış bulunan Sümerliler zamanında nefesli bir saz olarak kullanılmıştır. Sümer dilinde nây, (Ni) diye telâffuz edilirdi. Bu saz, sonra Orta Asya ve Asya kavimlerine geçmiştir. Türkler de İslâmiyeti kabul etmeden evvel, birçok eğlence, şölen ve törenlerinde ney üflemişlerdir. İranlılar ve Arablar tarafından da benimsenen bu nefesli saz, her türlü topluluklarda kullanılmış şimdi de kullanılmaktadır. 3-4 bin yıl evvel eski Mısır medeniyetinde de bu saza itibar edilmiştir. Bazı mumyaların lâhitlerinde ney bulunmuştur. Amerika'nın şimalinde yaşayan Meksika'nın eski kavimlerinden olan Astek'ler de dini törenlerinde ney kullanırlar ve Mevleviler gibi semâ ederlerdi. Belki de Orta Asya'dan Alaska yoluyla çok eskiden bu bölgeye göçeden kavimler, neyi de buralara getirmişlerdir.

NEY'İN BAZI ÖZELLİKLERİ

Ney, görünüşü basit olduğu halde, icra bakımından çok zengindir. Ancak, her nevi sazlarda olduğu gibi ney'i seslendirebilmek ve arzu edilen sesleri çıkarabilmek için önce kulak duygusunun tam mânâsıyla gelişmiş olması lâzımdır. Türk musikisinde mevcut sesleri duyamayan, bu sazi hakkiyle çalamaz.

Ney'ler uzunluklarına ve verdikleri

seslere göre muhtelif isimler alırlar: *Mansur, Şah, Davut, Bolahenk, Süpürge, Mustahsen* ve *Kız Ney'i...* Uluslararası kabul edilen ve ihtizazı saniyede 870 olan diyapazon sesine uygun şekilde imâl etmelidir.

Ney'ler muhtelif uzunluklarda olurlar. Bir Mansur akortlu ney takriben 180 santim, Şah ney ise bu akorttan bir perde pes olduğu için boyu 183 santimdir. Şu hale göre, ney'lerin akortları pesledikçe boyları da uzar. Buna muvazi olarak delikler arasındaki mesafeler de genişleyeceği için, onların parmaklarla kapanması güçleşir ve bir müddet sonra kapanması imkânsız hale gelir. Bu güçlüğü önlemek bakımından, muhtelif akorttaki ney'lerin tam nısıfı ve mütenazırı ve yine ney açıkları hesabına uygun olmak şartıyla (Nısfıyye) denilen ve kolaylıkla icra edilebilen ufak boyda ney'ler imâl edilir. Bu ney'lerin isimleri de aynen diğerleri gibidir: Mansur Nısfıyyesi, Şah Nısfıyyesi, Bolâhenk Nısfıyyesi.

Neyler'in ağız kısmı geniş olduğu için, rahatlıkla üflemeği sağlamak üzere o kısma ağız nisbeten dar olan «Başpâre» denen bir ek takılır. ●

